

LESŁAW KRZYŻAK

Stowarzyszenie Kanonistów Polskich
e-mail: krzyzak.l@interia.pl

Tożsamość emigrantów polskich na przykładzie tworzenia kanonicznej struktury polskiej parafii personalnej w Budapeszcie

Abstract. *Poles and Hungarians by a common history are themselves nephews. This can also be seen today in the activity of the Polish personal parish, in which the faithful of both nations gather to pray together, form a common parish council and take care of the church. Emigrants from the Polish settled down permanently assimilated with Hungary enriching the state and energizing crowds of the faithful of the Church of Hungary. By all means legitimate was to create a Polish personal parish, because in the first period of exile and nostalgia of Poland, has become a center for the development and strengthening of the Catholic faith and the integration of the social life of Poles in the Hungarian land. A beautiful card Polish-Hungarian friendship enrolled fruitful work of priests and nuns, and the involvement of the faithful Polish personal parish. The paper “Identity Polish emigrants on the example of the creation of the canonical structure of the Polish personal parish in Budapest” is a contribution to the history of depicting rich Polish-Hungarian friendship. Ecclesiastical structure of the personal parish were and are proper and legitimate solution pastoral, as canonically organizes the profession of faith drawn from the living traditions of Polish family home and the Church in Poland, which in the process of emigration and assimilation is visible in the Hungarian land. In addition, Polish personal parish cultivates Polish religious traditions, defies denationalization of Poles, strengthen contact with the country of their ancestors taught respect for their Polish roots. Make great appreciation for the cooperation of Polish and Hungarian bishops, whose actions led to the erection of Polish personal parish in Budapest. The paper highlights the excellent work of priests and nuns, as well as the commitment of the faithful in the life of the Polish personal parish.*

Keywords: *identity, personal parish, Polish exiles, Polish traditions, Poles in Hungary*

Wstęp

Zachowanie tożsamości narodowej i religijnej na emigracji wyraża się w kultywowaniu tradycji i zwyczajów religijnych, obchodzeniu świąt narodowych, a także funkcjonowaniu różnego rodzaju organizacji i instytucji służących kształceniu oraz wychowywaniu młodego pokolenia Polaków za granicą. Ważną rolę w procesach związanych z pielęgnowaniem polskich wartości, rozwijaniem szkolnictwa polonijnego i kultury narodowej, tworzeniem organizacji i zespołów artystycznych, wydawaniem prasy i propagowaniem literatury polskiej, a także pielęgnowaniem związków z Kościołem i tworzeniem życia religijnego odgrywają liderzy wykreowani przez społeczność emigracyjną lub pełniący funkcje urzędowe czy społecznie pożyteczne. Niezastąpioną rolę w zachowaniu tożsamości narodowej Polaków na ziemi węgierskiej odegrał i ciągle odgrywa Kościół katolicki, dlatego też w analizie zagadnienia spróbujemy dostrzec rolę duszpasterstwa polonijnego dla katolików polskich na terenie Węgier.

1. Tożsamość narodowa

Według *Małego słownika języka polskiego* tożsamość to bycie tym samym, w rozumieniu, że ktoś jest taki sam lub że coś jest takie samo, że dane zachowane jest identyczne lub jednakowe¹. Definicja tożsamości każdemu człowiekowi przypisuje określoną właściwość, którą stanowi zespół przeobrażeń i przemyśleń, uczuć i wspomnień odnoszących się do danej jednostki i kształtujących jej obraz². Proces ten jest budowany na zasadzie porównania, akceptacji lub sprzeciwu wobec wzorców narzucanych przez grupę. Tożsamość narodowa polega na umacnianiu przez różnorodne czynniki narodotwórcze poczucia własnej odrębności jednostki i grupy w relacji do otaczających osób i społeczności. Dla Polaków czynnikami narodotwórczymi są język polski, zdarzenia i symbole narodowe, świadomość wspólnego pochodzenia słowiańskiego, polska kultura i sztuka, religia katolicka, zwyczaje narodowe, odniesienie do wspólnego terytorium państwa polskiego, a także kultywowana żywa pamięć o wspólnej pięknej historii. Cechy te pozwalają dostrzec odrębność innych osób i narodów żyjących w Polsce, a szczególnie na emigracji, gdzie Polacy niosą swoje wartości i kulturę, którymi ukazują własną tożsamość. Pozytywnym przejawem tożsamości narodowej jest szacunek i miłość

¹ S. Skorupka, H. Auderska, Z. Łempicka (red.), *Mały słownik języka polskiego*, Państwowe Wydawnictwo Naukowe, Warszawa 1969, s. 832.

² Por. E. Kornacka-Skwara, *Tożsamość narodowa w świetle przemian kulturowych*, „Prace Naukowe Akademii im. Jana Długosza w Częstochowie” 2011, z. XX, ss. 115-117.

do Ojczyzny określane mianem patriotyzmu³. Powszechne ruchy migracyjne i budowanie nowych ojczyzn w miejscu emigracji sprawia, że coraz częściej obserwuje się zacieranie elementów tożsamości narodowej⁴.

Polską tożsamość narodową tworzyły wojny i pokój, potęga i upadki Ojczyzny osadzonej w europejskiej kulturze wiary, kształtowanej od chrztu Mieszka. Europejską wspólnotę od około 1500 r. kształtowała dynastia Jagiellonów, która zjednoczyła Polskę, Litwę, Czechy i Węgry. Tamto historyczne zjednoczenie krajów Europy Środkowo-Wschodniej nie zagrażało tożsamości poszczególnych narodów, w których władcy dowartościowali społeczeństwo, wprowadzili poszanowanie wolności oraz swobód religijnych i obywatelskich, społeczeństwo dopuścili do samorządnych sejmików, nie przeszkadzali reformatorom, krzewili edukację, doceniali elity intelektualne i troszczyli się o kulturę. Poprzez stulecia świadomość tej tożsamości narodowej stanowi niezaprzeczalny kapitał⁵, zbudowany pracą urzędujących duchownych i władców świeckich.

2. Wspólne dziedzictwo Polski i Węgier

Polacy i Węgrzy od niepamiętnych czasów żywią względem siebie wzajemną sympatię. Fenomen tej przyjaźni dostrzegamy od początku istnienia państwowości kreowanej przez Arpadów i Piastów. Warto zauważyć, że granica polsko-węgierska była jedną z najbardziej stabilnych granic europejskich. Sojusze militarne, wspólne wojny, unie personalne i cała historia obu narodów wiele razy się styka i przenika, co wyrażone zostało w powiedzeniach: „Węgier – Polak dwa bratanki i od szabli i od szklanki” oraz „Każde węgierskie dziecko wie, że trawa jest zielona, niebo jest niebieskie, a Polak to przyjaciel”. Trzeba też przywołać czasy reżimu stalinowskiego w latach 50. XX wieku, kiedy węgierski hymn narodowy wykonywano tylko w kościołach na zakończenie nabożeństwa, a zaraz po nim po węgiersku śpiewano „Boże, coś Polskę”⁶.

³ R. Wapiński, *Polska i małe ojczyzny Polaków*, Zakład Narodowy im. Ossolińskich, Wrocław 1994, ss. 5-6; A. Brzezińska, *Dzieciństwo i dorastanie: korzenie tożsamości osobistej i społecznej*, w: A. Brzezińska, A. Hulewska, J. Słomska (red.), *Edukacja regionalna*, Wyd. Naukowe PWN, Warszawa 2006, s. 50; T. Łepkowski, *Dawne i obecne pojmowanie polskości*, w: R. Wapiński, *Uparte trwanie polskości*, Wyd. Wolne Pismo Most – Aneks, Londyn – Warszawa 1989, s. 17; P. Boski, *O byciu Polakiem w ojczyźnie i o z mianach tożsamości kulturowo-narodowej na obczyźnie*, w: P. Boski, M. Jarymowicz, H. Malewska-Peyre, *Tożsamość a odmienność kulturowa*, Wyd. Instytutu Psychologii PAN, Warszawa 1992, ss. 71-75.

⁴ T. Maślanka, *Podzwonne dla narodu. O zbiorowych tożsamościach ery globalnej*, www.is.uw.edu.pl [29.01.2017].

⁵ J. Kłoczowski, *Patriotyzm polski w długim trwaniu*, „Patriotyzm wczoraj i dziś. Seminarium Polskiej Akademii Umiejętności” 2002, Kraków 2003, ss. 108-114.

⁶ J. Zimny, *Wstęp*, w: J. Zimny (red.), *Polska – Węgry drogą Wspólnoty Wyszehradzkiej*, KUL Wydział Zamiejscowy, Stalowa Wola 2016, s. 7.

Wspólna droga państwowości narodów polskiego i węgierskiego została ukształtowana pracą łacińskich misjonarzy⁷. Początków chrześcijaństwa na Węgrzech trzeba szukać już w czasach księcia Gejzy, którego żoną była Piastówna Adelajda, znana jako córka lub siostra Mieszka I, a zarazem matka pierwszego króla Madziarów św. Stefana. Jak podaje Kronika węgiersko-polska, Adelajda została sprowadzona z Krakowa, była chrześcijanką, a napełniona Duchem Świętym posiadała znajomość pisma i świętych nauk, dzięki którym nawracała swego męża, doprowadziła go do chrztu, a w 968 r. zawarła małżeństwo i krzewiła wiarę katolicką. Jednak początki chrześcijaństwa na Węgrzech związane są już z rokiem 861, kiedy wojsko Madziarów zabrało do niewoli Apostoła Słowian Konstantyna Filozofa, wędrującego na ziemie węgierskie z misją z Bizancjum. Uwięziony Apostoł na tyle zauroczył Madziarów swoją modlitwą i oczarował ich elokwentną ewangeliczną mową, że przywrócili mu wolność. Dwadzieścia lat później łaskawiej przyjęto Metodego, który skutecznie głosił nauki o Trójjedynym Bogu. Doprowadziło to w 947 r. do zorganizowania i wysłania poselstwa Madziarów do Bizancjum. Na czele stanęli książęta Bulscu i Lel, którzy przyjęli chrzest w Bizancjum i wrócili z duchownymi. Jednak ostatecznie za nakazaniem pośrednictwem cesarzy niemieckich Madziarzy obrali orientację łacińską i nawiązali kontakty z Rzymem. Tak dotarł na Węgry biskup misyjny Bruno z Sankt-Gallen, który ochrzcił księcia Gejzę i jego syna Vajka, nadając mu imię Stefan. Chrześcijaństwo wymagało ugruntowania. Proces ten podjął św. Wojciech, który bierzmował króla Stefana, ale musiał uchodzić z kraju, gdyż stanowczo rozprawiał się z pogańskimi bożkami. Gdy wiarę Węgrów kształtował św. Bruno z Kwerfurtu, św. Wojciech przybył na ziemie polskie ewangelizować Polaków⁸. Polacy później niż Węgrzy przyjęli wiarę. Wzrastali w niej i według jej zasad kształtowali swoje życie. Chrzest Mieszka w 966 r. dał początek polskiej państwowości.

Zręby intelektualnej elity obu krajów kształtowała Akademia Krakowska⁹. Wzbogacające związki narodów zapewniały powiązania dynastyczne, troska o szkolnictwo gwarantowała wykształcenie obywateli, węgierskie wzorce kształtowały polską armię i prawo, powiązania gospodarcze i handlowe zapewniały pracę, a religia związana z Rzymem formowała pokolenia świętych¹⁰. W takich realiach powiązań Polacy emigrowali na Węgry za pracą, wolnością i chlebem. Powiązania dynastyczne i związki handlowe sprzyjały procesom migracyjnym i osadnictwu polskiemu na terenie Węgier. W powstaniu węgierskim pod wodzą słynnych polskich generałów (1848-1849) żołnierze polscy walczyli razem z węgierskimi, a po zakończonych działaniach zbrojnych wielu z nich nie wróciło do Polski, ale

⁷ Z. Narecki, *O wspólnych początkach chrześcijańskiej państwowości Węgier i Polski*, w: J. Zimny (red.), *Polska – Węgry...*, s. 11.

⁸ *Ibidem*, ss. 16-18.

⁹ *Ibidem*, s. 14.

¹⁰ *Ibidem*, ss. 14-15.

osiedliło się na Węgrzech i założyło rodziny. Przełom XIX i XX wieku był czasem dynamicznego rozkwitu gospodarczego Węgier. Wielu Polaków zdecydowało się na emigrację zarobkową do pracy w kopalniach, kamieniołomach, cegielniach, młynach i zakładach. Kolejne fale emigracji związane są z okresem tworzenia Legionów Polskich, czasem agresji niemiecko-rosyjskiej na Polskę w czasie II wojny światowej, a także z latami 70. i 80. dwudziestego stulecia¹¹. Dla pokoleń Polaków żyjących na Węgrzech okazało się konieczne erygowanie polskiej parafii, której zadaniem miało być zachowanie tożsamości wiary i korzeni przodków.

3. Tworzenie polskiej parafii w Budapeszcie

Parafia erygowana zgodnie z prawem jako instytucja organizacyjna i hierarchiczna posiada osobowość prawną (kan. 515 §1 KPK)¹², uznawaną przez państwo¹³. Stanowi ją określona wspólnota wiernych, utworzona na sposób stały w Kościele partykularnym, gdzie pod opieką biskupa proboszcz jest jej własnym pasterzem (kan. 515 §1 KPK; kan. 279 KKKW)¹⁴. Erygowanie i znoszenie parafii należy do biskupa diecezjalnego (kan. 515 §2 KPK). W życiu codziennym spotykamy się z parafią związaną z danym terytorium, czyli terytorialną, jednak możemy mieć również styczność z parafią związaną bardziej z danym proboszczem, którą określa się jako personalną (kan. 518 KPK)¹⁵. Parafie personalne tworzone są w Kościele Rzymskokatolickim dla wiernych innego obrządku, języka, narodowości czy specyficznej grupy wiernych. Taki typ parafii został utworzony w Budapeszcie dla wiernych pochodzenia polskiego.

Zanim do tego doszło, Polacy już od 1897 r. gromadzili się na wspólne modlitwy w dzielnicy Kőbánya, przy kapliczce, która mimo rozbudowy ciągle okazywała

¹¹ L. Kryża, M. Soboltyńska (red.), *Kościół i Dom Polski w Budapeszcie*, Budapeszt b.r.w., ss. 3-5; L. Krzyżak, *Kanoniczna struktura polskiej parafii personalnej w Budapeszcie w świetle historii jej erygowania i działalności*, w: J. Zimny (red.), *Polska – Węgry...*, s. 44.

¹² *Codex Iuris Canonici auctoritate Joannis Pauli PP. II promulgatus* 25.01.1983, AAS 1983, nr 75 II, 1-317. Tekst polski: *Kodeks Prawa Kanonicznego przekład polski zatwierdzony przez Konferencję Episkopatu*, Pallotinum, Warszawa 1984 (dalej: KPK); P. Majer (red.), *Codex Iuris Canonici. Kodeks Prawa Kanonicznego. Komentarz*, Wolters Kluwer Polska, Kraków 2011, s. 442; B. Rakoczy, *Pozycja parafii w prawie polskim*, w: S.L. Głódź, J. Krukowski, M. Sitarz (red.), *Parafia w prawie kanonicznym i w prawie polskim*, Towarzystwo Naukowe KUL, Lublin 2013, ss. 39-57.

¹³ L. Krzyżak, *Kanoniczna struktura...*, ss. 39-40.

¹⁴ *Codex Canonum Ecclesiarum Orientalium auctoritatis Joannis Pauli II promulgatus*, AAS 1990, nr 82, 1033-1333. Tekst polski: *Kodeks Kanonów Kościołów Wschodnich promulgowany przez papieża Jana Pawła II*, Wyd. Archidiecezji Lubelskiej „Gaudium”, Lublin 2002 (dalej: KKKW). P. Majer (red.), *Codex Iuris Canonici...*, s. 441.

¹⁵ P. Krawczyk, *Kościelne jednostki organizacyjne jako osoby prawne w świetle prawa kanonicznego i prawa państwowego*, „Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Przyrodniczo-Humanistycznego w Siedlcach” 88/2011, ss. 219-227.

się za mała dla zgromadzonych. Pierwszym duszpasterzem był z pochodzenia Słowak, ks. Wincenty Hawliczka, który w 1905 r. zaprosił na rekolekcje metropolitę lwowskiego arcybiskupa Józefa Bilczewskiego. Ten urzeczony modlitwą i duchowością uczestników rekolekcji poprosił prymasa Węgier o zgodę na pracę polskiego duszpasterza dla Polaków. W 1908 r. arcybiskup Bilczewski skierował do pracy wśród Polaków na Węgrzech kapłana diecezji lwowskiej ks. Wincentego Dankę. Po jego przybyciu założono Stowarzyszenie Budowy Kościoła Polskiego, w 1915 r. wydzierżawiono plac pod budowę świątyni, gromadzono środki finansowe na budowę, a w 1925 r. biskup István Breyer poświęcił kamień węgielny, po czym przez dwa lata prowadzono prace budowlane zakończone poświęceniem kościoła pod wezwaniem Matki Bożej Wspomożycielki Wiernych, którego 14 listopada 1926 r. dokonał nuncjusz apostolski na Węgrzech arcybiskup Cesare Orseni. Kilka lat później, 17 sierpnia 1930 r., nastąpiła konsekracja kościoła, a mszę świętą celebrował prymas kardynał August Hlond. Kolejną inwestycją wspierającą zachowanie tożsamości Polaków na emigracji była budowa Domu Polskiego¹⁶. Pracę ks. Dankę od 1932 r. wspierały przybyłe z Poznania Siostry Elżbietanki¹⁷. Rozwój życia parafialnego zakłócili komuniści, którzy po wojnie stosowali szykany, zaś w 1952 r. po śmierci ks. Dankę usunęli Siostry Elżbietanki i zagrabili mienie kościelne. Dopiero transformacja ustrojowa rozpoczęta w 1989 r. dała możliwość dysponowania majątkiem kościelnym, co od 1990 r. nadzorowali Księża Chrystusowcy. Po wspomnianych księżach Wincentym Hawliczce i Wincentym Danku, w duszpasterstwie Polaków udzielali się: ks. Julian Brylik, ks. Karol Raczyński, ks. Ludwik Kuściuczyk, ks. Władysław Chowaniec, ks. Leon Misiuda, ks. Michał Oramus, ks. Erazm Malczyk, ks. Jenő Szepesi, ks. Bánhidai János, ks. József Vámos, ks. Maklári Lajos, ks. Karol Dragosz, ks. Bogdan Ferenc, ks. Gyua Paradi, ks. Ferenc Simenyi, o. Pal Leszkowski i ks. Maciej Józefowicz¹⁸. Duszpasterze z polskiego kościoła zawsze współpracowali z proboszczami terytorialnych parafii węgierskich¹⁹.

Przykładowa praca duszpasterska kapłanów oraz żywa wiara wyrażana w zaangażowaniu wiernych gromadzących się przy kościele polskim zostały dostrzeżone przez prymasa Węgier kardynała László Paskai, który erygował polską parafię personalną w Budapeszcie. Zachował się dekret erekcyjny, którego treść warta jest przytoczenia:

Obecny pasterz polskich wiernych kardynał Józef Glemp Prymas Polski zwrócił się z prośbą o utworzenie parafii personalnej. Ową prośbę przyjęliśmy z radością i na

¹⁶ L. Kryża, M. Soboltyńska (red.), *Kościół i Dom Polski...*, ss. 3-7.

¹⁷ U. Kaczmarek, *Na węgierskiej ziemi*, Poznań 1999, s. 170.

¹⁸ *Polska parafia personalna w Budapeszcie*, <http://www.parafiabudapeszt.republika.pl/historiakosciola.html> [29.01.2017].

¹⁹ K. Nitkiewicz, *Proboszcz terytorialny i proboszcz personalny*, w: S.L. Głódź, J. Krukowski, M. Sitarz (red.), *Parafia w prawie kanonicznym...*, ss. 59-76.

mocy prawa kanonicznego (kan. 518 KPK) utworzona zostaje Polska Parafia Personalna pod wezwaniem Najświętszej Maryi Panny Wspomożycielki Wiernych, którą Jego Eminencja kard. Józef Glemp powierzył pierwszemu proboszczowi ks. Józefowi Wojdzie, tę nominację uznajemy i przyjmujemy, że wierni przebywający na terenie diecezji Esztergom będą należeć do tej parafii. Z okazji utworzenia Polskiej Parafii Personalnej udzielam z głębi serca Bożego błogosławieństwa i proszę o opiekę Matki Bożej Wspomożycielki Wiernych dla wiernych tejże parafii, aby utworzenie tej nowej parafii wzmacniało braterskie więzi narodu polskiego i węgierskiego²⁰.

Decyzją prymasa Węgier dotychczasowe duszpasterstwo otrzymało rangę parafii personalnej. Było to wyróżnienie i uznanie dla kapłanów, sióstr zakonnych i wiernych świeckich związanych z kościołem polskim w Budapeszcie.

Erygowanie polskiej parafii personalnej w Budapeszcie skonsolidowało i ożywiło wspólnotę polską przy kościele pod wezwaniem Matki Bożej Wspomożycielki Wiernych. Powstało wówczas Stowarzyszenie Katolików Polskich na Węgrzech, które odzyskało Dom Polski. Z ofiar wiernych w kościele prowadzono remonty i renowacje.

Nowa parafia została powierzona posłudze duszpasterskiej Księżu Chrystusowców. Pierwszym proboszczem został ks. Józef Wojda (1991-1992), a po nim ks. Jan Szczykowski (1992-1993), ks. Piotr Dzikowski (1993), ks. Marek Zygałdo (1993-1998), ks. Zbigniew Czerniak (1998-2003), ks. Leszek Kryża (2003-2011), ks. Karol Kozłowski (2011-2014), a aktualnie proboszczem jest ks. Krzysztof Grzelak (od 2014). Obok kapłanów w parafii posługiwali również bracia zakonnicy: Wiesław Osuch, Piotr Kaczówka i Wawrzyniec Sobiecki. Natomiast od 2000 r. do Budapesztu przybyły Siostry Misjonarki Chrystusa Króla dla Polonii Zagranicznej. Powoli polska parafia personalna w Budapeszcie stawała się centrum życia religijnego i kulturalnego wszystkich Polaków przebywających na Węgrzech.

4. Tradycyjna Mała Polska Ojczyzna na ziemi węgierskiej

Emigranci z Polski osiedleni w Republice Węgierskiej związani są z polską parafią personalną w Budapeszcie. Parafia ta kierowana przez Księżu Chrystusowców jest jedyną parafią, w której codziennie słychać język polski. Można powiedzieć, że gromadzący się na modlitwę Polacy stanowią jedną wielką rodzinę. Codziennie o godzinie 7³⁰ odprawiana jest tu msza święta w języku węgierskim, a w piątki o godzinie 17⁰⁰ w języku polskim. Natomiast w niedziele i dni świąteczne odprawiane są trzy msze: o godzinie 9⁰⁰ (dziewiątówka) sprawowana jest po węgiersku, suma o godzinie 10³⁰ celebrowana jest po polsku, a trzecia msza święta wieczorna o godzinie 18⁰⁰ odprawiana jest również w języku polskim. Proboszcz polskiej

²⁰ *Dekret erygujący Polską Parafię Personalną pw. Najświętszej Maryi Panny Wspomożycielki Wiernych w Budapeszcie z dnia 17.11.1991 roku*, w: Archiwum Polskiej Parafii Personalnej w Budapeszcie.

parafii personalnej z mszą świętą raz w miesiącu dojeżdża do Tatabánya, a rzadziej do Pécs, gdzie zamieszkują w znacznej liczbie wierni pochodzenia polskiego²¹.

Parafia stanowi dla Polaków centrum życia kulturalnego i religijnego. Księża Chrystusowcy i Siostry Misjonarki Chrystusa Króla dla Polonii Zagranicznej mobilizują parafian do zachowania polskiej tradycji i kultury. W Domu Polskim przy parafii, albo w innych określonych miejscach, odbywają się koncerty, występy, konferencje, sesje i spotkania Polaków. Zapraszani są duchowni, którzy prowadzą rekolekcje, nabożeństwa i wykłady. Często goszczą artyści, bawiąc i swym kunsztem wskazując na Polskę. Życie parafialne oddaje prężnie działająca strona internetowa i czasopisma „Qvo Vadis” oraz „Głos Polonii”²².

Zabudowania parafialne są miejscem spotkań różnych grup duszpasterskich, kulturalnych i szkolnych. Kręgi Domowego Kościoła nawiązują do tradycji polskiej rodziny. Koła różańcowe modlitwą i pracami wokół kościoła tworzą modlitewne zaplecze parafii. Szkoła parafialna prowadzi zajęcia języka polskiego i historii Polski. Grupy katechetyczne mają na celu przygotowanie do sakramentów i do codziennego życia wiarą. Od dziesięciu lat przy parafii działa przedszkole. Chór świętej Kingi i scholka „Kleksiki” animują śpiew w czasie nabożeństw i spotkań. Przy parafii corocznie obchodzone są Dni Polskiej Kultury Chrześcijańskiej na Węgrzech²³. Tutaj odgrywane są jasełka, sceny biblijne i religijne, a także organizowane okolicznościowe przedstawienia.

5. Dom Polski

Dom Polski w Budapeszcie jest odrębną jednostką prawną działającą przy polskiej parafii personalnej w Budapeszcie. Jego wydatki pokrywane są z budżetu państwa węgierskiego, a działalność skarbową określa ona jest własnym numerem podatkowym. W czasie posiedzenia Walnego Zebrania Ogólnokrajowego Samorządu Polskiego, które miało miejsce 9 kwietnia 2011 r., zapadła decyzja o przekształceniu i rozbudowie instytucji Dom Polski w Polski Ośrodek Kulturalno-Oświatowy. Zdecydowano wówczas, że będą trzy oddziały:

- 1103 Budapest, Óhegy u.11 (Dom Polski, przy siedzibie Stowarzyszenia Katolików Polskich pw. św. Wojciecha),
- 1051 Budapest, Nador u. 34 (przy siedzibie Polskiego Stowarzyszenia Kulturalnego im. Józefa Bema),

²¹ *Polska parafia personalna w Budapeszcie*, <http://www.parafiabudapest.republika.pl/historiakosciola.html> [29.01.2017]; L. Kryża, M. Soboltyńska (red.), *Kościół i Dom Polski...*, s. 25.

²² *Kwartalnik Polonii Węgierskiej*, <http://www.polonia.hu/index.php/pl/glos-polonii> [21.04.2017].

²³ *Stowarzyszenie Polskich katolików na Węgrzech pw św. Wojciecha*, <http://www.dombudapest.com/> [29.01.2017].

– 3762 Szögliget, Szabadság tér 26 (w bezpośrednim pobliżu polskiej wsi-symbolu Derenk).

Dzięki utworzeniu dwóch nowych oddziałów i rozszerzeniu dotychczasowej, bardzo bogatej działalności kulturalnej Domu Polskiego, poszerzyły się perspektywy finansowania polonijnej działalności kulturalnej z budżetu państwa węgierskiego, a także świadczenie państwowej pomocy finansowej umożliwiającej zachowanie dziedzictwa kulturowego i spuścizny narodowej Derenku, gdzie corocznie organizowany jest wielki odpust połączony z promocją regionu, i gdzie działa ludowy zespół taneczno-wokalny Drenka, kultywujący tradycje podhalańskie przodków. Dzięki oddziałowi powstałemu w Szögliget Polacy mieszkający na Węgrzech będą mogli lepiej zapoznawać się z zachowanymi pamiątkami Derenku, takimi jak kaplica, dawna szkoła, a obecnie filia Muzeum Węgierskiej Polonii, oraz cmentarz. Oddział posiadający siedzibę przy Stowarzyszeniu im. Bema działa w oparciu o wieloletnie doświadczenia działaczy samego stowarzyszenia. Polacy mieszkający na Węgrzech bardzo doceniają pomoc i opiekę państwa węgierskiego w utrzymywaniu instytucji narodowościowych, co pozwala na rozwijanie bogatej działalności kulturalnej i zachowanie tradycji, jakie ukształtowały ich życie w Polsce²⁴.

Podsumowanie

Tworzenie i działalność polskiej parafii personalnej pod wezwaniem Matki Bożej Wspomożenia Wiernych w Budapeszcie jest wzorem, jak można przy kościele zachować i kształtować tożsamość katolika z polskimi korzeniami. Współpraca kapłanów ze Zgromadzenia Księża Chrystusowców, Sióstr Misjonarek Chrystusa Króla dla Polonii Zagranicznej i wiernych świeckich zrzeszonych w różnorodne parafialne grupy i stowarzyszenia tworzy dobre warunki do zachowania języka i kultury polskiej, zwyczajów ojczystych i tradycji rodzinnych. Erygowanie polskiej parafii personalnej w Budapeszcie było trafnym i opatrnościowym dziełem Kościoła Węgierskiego. Niniejszy tekst opracowany w wyniku badań losów Polaków na Węgrzech jest zaledwie przyczynkiem w temacie, a w przyszłości może stać się zaczątkiem dalszych analiz i rozważań.

Literatura

Boski P., *O byciu Polakiem w ojczyźnie i o z mianach tożsamości kulturowo-narodowej na obczyźnie*, w: P. Boski, M. Jarymowicz, H. Malewska-Peyre, *Tożsamość a odmiennosc kulturowa*, Wyd. Instytutu Psychologii PAN, Warszawa 1992.

²⁴ E. Molnarné Cieślewicz, *Historia Domu Polskiego*, <http://www.dombudapeszt.com/historia> [29.01.2017].

- Brzezińska A., *Dzieciństwo i dorastanie: korzenie tożsamości osobistej i społecznej*, w: A. Brzezińska, A. Hulewska, J. Słomska (red.), *Edukacja regionalna*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2006.
- Codex Canonum Ecclesiarum Orientalium auctoritatae Joannis Pauli II promulgatus*, AAS 1990, nr 82, 1033-1333. Teks polski: *Kodeks Kanonów Kościołów Wschodnich promulgowany przez papieża Jana Pawła II*, Wydaw. Archidiecezji Lubelskiej "Gaudium", Lublin 2002.
- Codex Iuris Canonici auctoritate Joannis Pauli PP. II promulgatus* 25.01.1983, AAS 1983, nr 75 II, 1-317. Teks polski: *Kodeks Prawa Kanonicznego przekład polski zatwierdzony przez Konferencję Episkopatu*, Warszawa 1984.
- Dekret erygujący Polską Parafię Personalną pw. Najświętszej Maryi Panny Wspomożycielki Wiernych w Budapeszcie z dnia 17.11.1991 roku*, w: Archiwum Polskiej Parafii Personalnej w Budapeszcie.
- Kaczmarek U., *Na węgierskiej ziemi*, Poznań 1999.
- Kłoczowski J., *Patriotyzm polski w długim trwaniu*, „Patriotyzm wczoraj i dziś. Seminarium Polskiej Akademii Umiejętności” 2002, Kraków 2003.
- Kornacka-Skwara E., *Tożsamość narodowa w świetle przemian kulturowych*, „Prace Naukowe Akademii im. Jana Długosza w Częstochowie” 2011, z. XX.
- Krawczyk P., *Kościelne jednostki organizacyjne jako osoby prawne w świetle prawa kanonicznego i prawa państwowego*, „Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Przyrodniczo-Humanistycznego w Siedlcach” 2011, nr 88.
- Krzyżak L., *Kanoniczna struktura polskiej parafii personalnej w Budapeszcie w świetle historii jej erygowania i działalności*, w: J. Zimny (red.), *Polska – Węgry drogą Wspólnoty Wyszehradzkiej*, Stalowa Wola 2016.
- Kwartalnik Polonii Węgierskiej*, <http://www.poloniahu/index.php/pl/glos-polonii> [21.04.2017].
- Łepkowski T., *Dawne i obecne pojmowanie polskości*, w: R. Wapiński, *Uparte trwanie polskości*, Wyd. Wolne Pismo Most – Aneks, Londyn – Warszawa 1989.
- Majer P. (red.), *Codex Iuris Canonici. Kodeks Prawa Kanonicznego. Komentarz*, Wolters Kluwer Polska, Kraków 2011.
- Maślanka T., *Podzwonne dla narodu. O zbiorowych tożsamościach ery globalnej*, www.is.uw.edu.pl [29.01.2017].
- Molnarné Ciesławicz E., *Historia Domu Polskiego*,
- Narecki Z., *O wspólnych początkach chrześcijańskiej państwowości Węgier i Polski*, w: J. Zimny (red.), *Polska – Węgry drogą Wspólnoty Wyszehradzkiej*, Stalowa Wola 2016.
- Polska parafia personalna w Budapeszcie*, <http://www.parafiabudapest.republika.pl/historiakosciola.html> [29.01.2017].
- Rakoczy B., *Pozycja parafii w prawie polskim*, w: S.L. Głódź, J. Krukowski, M. Sitarz (red.), *Parafia w prawie kanonicznym i w prawie polskim*, Towarzystwo Naukowe KUL, Lublin 2013.
- Skorupka S., Auderska H., Łempicka Z. (red.), *Mały Słownik Języka Polskiego*, Państwowe Wydawnictwo Naukowe, Warszawa 1969.
- Stowarzyszenie Polskich katolików na Węgrzech pw. św. Wojciecha*, <http://www.dombudapest.com/> [29.01.2017].
- Wapiński R., *Polska i małe ojczyzny Polaków*, Zakład Narodowy im. Ossolińskich, Wrocław 1994.

Zimny J., *Wstęp*, w: J. Zimny (red.), *Polska – Węgry drogą Wspólnoty Wyszehradzkiej*, KUL Wydział Zamiejscowy, Stalowa Wola 2016.

<http://www.dombudapeszt.com/historia> [29.01.2017].

